

Kārlis Skalbe Nukulapitaja-naine¹

Nukulapitaja-naine – punapäine kidur küüratar, passis jõuluõhtul veel laua taga ning töötas. Sinisel sametpadjal lebas ta ees oma portselanist käekesed avali sirutanud kaunisnukk, nukulapitaja-naine oli ta rüütanud rohelisse siidkleiti ja punastesse kingakestesse ning maalis talle parasjagu palgeid ja huuli. Ta asetas nuku jalgele, silitas sõrmedega ta siidkleiti ning kaes igast küljest, röömustades oma töö üle. Ning nukk naeratas talle mõlema palgega vastu.

„Vaata ometi peeglisse, kas sa pole mitte ilus?“- Nukulapitaja-naine sättis ta ette peegli. Ta oli üksildasena oma nukkude keskel elades harjunud nendega otsekui elavate inimestega juttu puhuma. Ta kallutas pead ning vaatas peeglisse. Punapalgelise nuku kõrvale ilmus nukulapitaja-naise kaame nägu, suurte kontis põskedega, päratu nurgelise suuga. Üks õlg oli teisest kõrgem; ainult laup oli valge ja sile ning silmad suured ja sinised. Peeglisse sihtiva küüratari pisaraisse uppunud silmadesse tõusis kogu ta imet ihkav hingehiilgus. Nukk langes ta käte vahelt, ning läbi pisarate peeglisse vaadates nägi nukulapitaja-naine kirkast kristall-seina, mis aeglaselt taandus, ning hurmava muusika saatel, mis tuli ta iseoma hingesügavusest, sisenes ta valgusest kiiskavasse peosaali – ilma küüruta, õrn ja graatsialik, kandes otsekui nukurüüks tehtud siidkleiti ja kuldkingi. Kaunid daamid astusid ligi ja embasid teda, härrad kutsusid tantsima. Ta tantsis majaperemehe pojaga, ta magas õhkõrna sulekesena noore üliõpilase kaisus ning tal polnudki küüru...Siis rebis ta silmad peeglist lahti ning ta ees oli jälle toosama nõeltetorkeis vana kuuselaud, tuhmikstõmbunud katusekambri seinad, ning pühaõhtaseks seltsiliseks nukk, kelle nina oli kukkudes viga saanud...

Nukulapitaja-naine oli üles kasvanud vaeses perekonnas, kus lapitamine oli kõrgeimaks vooruseks. Ta oli lappidest ilmale pugunud

---

¹ Kārlis Skalbe Leļļu lāpītāja//Latvijas Jaunatne, 1924, nr.8, lk.4

ning teadis iga viimase lapi väärtust. Nõnda oli ta nukulapitajaks saanud. Isegi amet oli selline. Talle polnud antud õnne armastada, nagu teistele temaealistele noorpiigadele, seepärast oli kogu oma südamega andunud lastele ning nende süütutele mängukaaslastele – nukkudele. Tema juurde leidsid tee isegi rikkad proudad, kellel olnuks lihtsam poest uus nukk võtta, otsimata teda pimedast, agulitänava vanast puumajast, mis oli otsapidi mingi müüri vastu naaldunud. Kuid lapsed armastavad oma nukke justkui inimesi, ning kui neil käsi või jalg vigane saab, siis on kogu maja hädakisa täis ning tuleb arst leida. Nukulapitaja-naine täitis oma halastajaõde-tööd suurima hoolsusega, ning polnud ühtegi oma portselankaela vigastanud nukku, keda ta poleks terveks teinud. Pealekauba oli ta hea õmbleja ning mõistis siidi-ja sametilapikestest ning kuldkaunistustest valmistada oma nukkudele kõige kaunimaid rõivaid. Nukulapitaja-naine ohkas ning asus töö kallale. Ta vaene hing, mis oli suletud inetusse ja õõvastavasse kehasse, ootas imet, kuid pühad olid käes, aga ime jäi saabumata. Ime oli pelgalt ta iseoma hingest. Nukulapitaja-naine töötas veel mõned viivud, sidudes tutid juustesse ning pannes kuldvööd nukkudele, kes tuli juba homme ära anda. Siis kuulis ta, et teda ümbritsev vaikus on laulma hakanud. Kas see oli kirikukellade mäng? Ta vaatas tagasi pilkpimedasse aknasse, mille ruutudest lambikuma otsekui kuldlinnuna vastu kumas. Suurest vaikusest võis hoomata, et on juba hiline aeg. Kirikukellad olid juba lõõnud. Ta enda hing laulis öövaikusel. Püha õhtu oli talle saabunud. Ta keetis endale teed. Siis võttis aknalt lillepoti kolmeharulise kuuseoksaga, kuhu olid surutud kolm küünalt: üks sinine, üks roheline, üks punane. Ta pani enda ümber lauale ja toolidele nukud, keeras lambitule heledamaks, ning ta hing hõiskas. Siis puges ta oma lapiteki alla ning uinus väikese tüdruku kombel, nukk vastu südant. Ta oli oodanud pühadeimet ning mõistnud, et ime võib tulla ainult ta iseoma hingest, mis alistab suurimagi pimeduse oma taevase valgusega.

Emma Kalniņš Suhkrukringlik ja piparkoogisüdameke²

Suhkrukringlik ja piparkoogisüdameke olid korruga ühe suhkrupagarikoja riiulile saabunud. Mõlemad olid küpsetatud ühes ahjus – aga teine teisel pannil. Küpsetajad olid nad suures tuhinas teineteise kõrvale lavasile toppinud. Kumbki oli veel ahjusoe. Õdus oli üksteise vastu liibuda ja nõndaviisi üksteist soojendada. Sedasi üksteist soojendades nad sõbrustama hakkasidki. Nad polnud veel korralikult jõudnud oma ümbrustki uurida, kui suhkrupagarikojas tuli surnuks tehti. Oli juba hiline õhtu ning suhkrupagarikoja rahvas läks puhkama.

Üksipäini seinakell ja must kass jäid ärkvele. Esimese öiseks kohustuseks oli kuulutada kummitustetunni algust ja lõppu, teine pidi küpsiseid hiirte eest kaitsma.

Saba mõõga moodi püsti ajanult tegi ta vaikselt pehmeis valgeis jalavarjudes suhkrupagarikojas ringkäiku, laskus seejärel sooja ahju kõrvale ning hakkas pikkamisi jorrama. Kell tiksutas “tikk-takk, tikk-takk” ning kass muudkui: “murr-murr, nurr-nurr”. Kassi silmad kumasid seejuures kuidagi iseäralikult, urmjalt, et vastsaabunud jõulupräänikutel võttis südame all päris õõnsaks. „Kes see sihuke on?“ päris piparkoogisüdameke sosinal suhkrukringlikult. Kass teritas kõrvu ning rihtis helklevad silmad sosina peale. „Kuss, mokad maas,“ käsutas ta karmilt. „Ärge mu hiiri peletage, muidu pistan teid endid nahka.“ „Oodake, las tuleb kummitustetund,“ kärises seinakell. „Küll saate siis isu täis lobiseda.“ Pärast jäi jälle kõik vaguseks. Ainult kell tikutakutas ning kass muudkui murrunurrutas. Seinakella tiksumine ja kassi nurrumine oli präänikutele esialgu päris meelt mööda. Krõbustunud kringlid ja tahestunud koogid arvasid, et see on muusika, noored sugulased pidasid nende häält laulmiseks. Kui aga seinakell ja kass aina ühtesama veeretasisid, läks kuulajatel igavaks ning nad jäid magusasti magama. Kes ise magus, sel unigi magus. Präänikute sugulased ärkasid alles siis, kui seinakell kaksteist löi. Kummitustetunni avas üks

---

²Emma Kalniņš Cukura kriņģelītis ja piparkūku sirsnīņa//Cīrulītis, 1936, nr.12, lk.11-15

imepärane apelsinitort.

„Armsad velled ja sõsarad,“ kõnetas ta kõiki kohalolevaid präänikuid.

„Kes me ka poleks – suured või väikesed, magusad või soolased, kaunid või lihtsad, kallid või odavad, - ärgem unustagem ainult ühte, et oleme kõik sugulased, sest põlvneme kõik jahust. Sestap ärgem unustagem sedagi, et meie elu ainsamaks ja kõrgeimaks sihiks on saada ära söödud. Kuniks aga veel elus ja terved oleme, võime ontlike sugulaste kombel üksteisega terve tunni juttu puhuda. Palun vaid meie kõigi nimel teid igäühte teisi mitte taga rääkida, - see ei passi ausatele präänikutele. Olen rääkinud.”

Värsked noorpräänikud polnud seesinast pikka ja südamlikku kõnet kunagi varem kuulnud. Nende südamekesed tukslesid vaimustusest rinnus, nende huuled sosistasid rõõmsalt: “Küll see kaunis tort on ikka tark! Küll see kaunis tort on ikka lahke!”

Kes kaunis, see tark, kes ilus, see lahke. Selline võib mitte ainult südame rahutuks teha, vaid ka pea segi ajada.

Teadnuksid vaid noorpräänikud, kui paljudel lastel oli see apelsinitort juba pead segi ajanud, alates sest päevast, mil ta vaateaknas istus ning möödakäijaid lummas.

“Aa, ee, ii, oo, uu,“ kostis kõikidelt riulitelt, sahtlitest ning lettidelt lustiliselt vastu, kui apelsinitort oli oma kõne lõpetanud. Täishäälikud tulevad ju paremini välja. Paljud äsja ilma sündinud präänikud niiviisi omi jutte alustasidki.

Lauaalused saiakrõbuskid aevastasid vastuseks: “tshh! dz-dž! fff!”

Ükspuha, mis häälikute abil ei vesteldud, saadi üksteisest üdihästi aru. Kuulujutte polnud ollagi, sest kõigil jätkus küllaga toredat ja head jutujärge, mida teistele rääkida. Kes teabki, ehk süüakse nad juba homme ära – sestap tuleb teistele kõik kiiresti südameilt ära öelda. Letil pajatasid kaks kreemitorti üksteisele rohelisel aasal nosinud pruunidest ja kirjutest punikutest. Päikesepäeval lasi karjapoiss lustilaulu, kõledate sügisvihmadega kurba nuttu. Kumbki soovis, et karjapoiss saaks neist

ühe ampsu.

Õunakoogid muljetasid aedadest ja õunapuudest. Need olid kuldsed päevad, mil punapalgeliste õuntena õunapuul elati. Küll nad joobusid päikesesoojutustest ning hellitlevaist hõngustest, et pühendasid endid päikesele ja tuulepuheldustele. Kui aga kass meenutas neile õunapuude ja kärneri panust, soovisid õunad seepeale, et päike ja tuulepuheldused teeksid nemadki õndsaks.

Koredad leivakoogid ülistasid kündjaid, külvajaid, heinalisi, rehelisi ja lõokesi. Esimesed olid rukkiteradele pehme sängi valmis sättinud, teised kenasti sängitanud, kolmandad koristasid rukkivilja, neljandad päästsid terad õlgedest priiks, viiendad lõõritasid varakevadest suve otsani nurme kohal. Koredad leivakoogid olid andunud lõokeste lõõritamislauludele. Seetõttu ihkasid nemadki, et lõokesed, rehelised, heinalised, külvajad ja kündjad nad ära maiustaksid. Piparkoogid olid end hoopistükki kartohvlipidajaile määranud. Kuis siis nii? Nad on ju siirupiga küpsetatud, aga siirupit aetakse ju kartohvlitest.

Suhkrukringlid arvasid, et nemad mekiksid kõikseparemini peedipõldnikele. Ainult üksipäini suhkrukringlik ja piparkoogisüdameke sõnasid: “Söögu meid kes iganes, aga seda sooviksime küll kangesti, et see oleks üks ja sama suu.”

Seinakell krigises hoiatavalt ning kuulutas kellühte. „Oi, ei, ui, oi, ui“ uiluti värskepräänikute panipaigast vastuseks. „Ss-šš, zz-žž, rr-rr,“ haigutasid ja norskasid vanapraänikud. Keegi polnud mahti saanud seltsilistele kõiki südames hoitud armsaid sõnu lausuda, kus veel keelepeksust mõelda. Sellised praänikud maitsevad hästi mitte üksnes lastele, vaid ka suurtele inimestele.

Peaksid nad praänikuid nautides vaid meeles pidama, et nendegi iga on liiglühike, et oma ligidastele kõiki noid armsussõnu ütelda, mis elu nii toredaks ning inimkonna ütlemata õnnelikuks teevad.

Kui seinakell oli seitsmendat hommikutundi kuulutanud, tuli suhkrupagarikotta jälle elu tagasi. Kõik tuled läksid põlema, suhkrupagarikoja omad seerisid virgalt edasi-tagasi praänikutega,

tolmulappidega ja nõudega. Suhkrupagarikoda oli siginat-saginat täis. Präänikurahvas hoidis kärsituse ja jutupuhumise asemel nüüd rohkem ise silmi ja kõrvu lahti. Suhkrupagarikoja inimeste jutuheitustest taipasid präänikud, et olevat jõululaupäev ning tulevat hulganisti ostjaid. Ühed arvasid, et kaubast võib puudu tulla, teised kostsid, et jääb ülegi.

Präänikutel läks taoliste arvamiste peale meel päris mõruks. Kaunis apelsinitort isegi hüüdis valjult: „Armsad sugulased, ärge laske kibedust endi südameisse tungida! Kes meid selliste kibestunuina enam süüagi tahab.“

Seinakell andis kärsitult kellakaheksast teada, ning pekrikoja ukсед tehti lahti. Ostjat muudkui saalisid sisse ja välja. Magusamüüjatel polnud enam aega arutada, kas präänikud saavad müüdnud või mitte. Nad mahtisid ainult rehkendada, sisse mähkida, üle anda ning raha vastu võtta. Eilsed präänikud läksid kilode viisi ostjate omaks. Ei jõutud isegi allesjäänutega viisakalt hüvasti jätta. Aga needki ei püsinud enam kaua riiulitel.

Õhtuks olid pea kõik suhkruringlid ära müüdnud. Piparkoogisüdamekeste arvgi oli tublisti kahanenud. Müüjad naljatasid, et igal Riia kodakondsel on jõuludeks vähemalt kolm südant – üks enda oma ning tagatipuks kaks piparkoogisüdamekest.

Suhkruringlik ja piparkoogisüdameke liibusid tihedasti üksteise vastu. „Kui me vaid ühte suusse satuksime,“ ohkasid mõlemad korraga.

Päris-päris õhtul, otse enne suhkrupagarikoja sulgemist, tulid kaks vanamammit. Suhkruringlik tundis ühes ära suhkrupedi harija, piparkoogisüdameke teises kartohvli pidaja. Küll oli mõnus vanu tuttavaid trehvata. Veelgi meel mööda oli kuulda, et kartohvli pidaja soovis piparkoogisüdamekest ning suhkrupedi harija suhkruringlikut osta. Kui müüja oli kummagi iseoma paberisse mähkinud ning ostjaile ulatanud, jäid präänikud väga kurvaks. Neid oli haaranud sügav lahkumisvalu. Ei oldud jõutud isegi korralikult hüvasti jätta. Aga vanamammide kätes tundsid nad end hästi. Vanamammid hoidsid neid nagu õrne kalliskive. Präänikute meeldivaks üllatuseks viisid

vanamamid nad ühte korterisse. Kaks vanapapit sättisid seal parajasti väikest jõulukuuske kuusejalga. Jõulukuuseke asetati valge laudlinaga lauale toa keskel. Seejärel kinnitati jõulukuusekese okste külge küünlad. Kokku oli seitse küünalt. Kõige tippu pandi punane küünal – väikese Anna jaoks. Pärast tuli päikesekollast karva – see oli määratud emale, siis üks roheline – isa oma. Alumistele okstele kinnitati kaks valget – need olid vanaemad, ning kaks sinist – nood aga vanaisad. Präänikutele sai kõnelustest selgeks, et mõlemad vanapapid on vanaisad, ning mõlemad vanamamid – vanaemad.

Väike Anna ühes isa ja emaga olevat kõrvalkorteris naabrite juures ning naasevat alles siis, kui küünlad on juba põlema süüdatud. Peale küünalde riputati kuusele kõikisugu muidki toredaid asju. Seal oli suur kuldpaberis šokolaadikäbi ühelt vanaisalt ning samasugune hõbedas teiselt vanaisalt, isa pandud pudi-padi ning ilusasse paberisse mähitud ponksid emalt. Kuusealusel korvis olid õunad. Nende palged olid rõõmust suisa punastama hakanud. Nad kippusid küll vana harjumuse kohaselt endid okstel sisse seadma, kuid vanaisad laitsid, et kuusk on väike, oksad murduvat ära, nad kukuvad alla ja lõmastuvad lõrtsiks. Õunad tänasid seepeale vanaisasid targa nõu eest ning jäid rahulikult sinnasamma korvi istuma. Nüüd jõudis järjekord suhkrukringliku ja piparkoogisüdamekese kätte. Nemad leppinuks suvalise paigaga, sest tuba oli kõikjal puhas ning soe. Soojust õhkus ahjult, aga veelgi enam tulvas seda majaelanike südameist.

Nimme seepärast tundsid suhkrukringlik ja piparkoogisüdameke siin end etemini kui iganes mujal. Suhkrukringlik ja piparkoogisüdameke sättiti jõulukuusel aukohale. Nad pandi teistest asjadest kõrgemale – päris ladva ligi, punase küünla alla. Vanaisad seletasid, et muutmoodi ei saavatki, sest suhkrukringlik ja piparkoogisüdameke olevat ositi vanaemade kätetöö. Kui kuusk sai ehitud ning küünlad põlema pandud, koputas üks vanaisadest seinapihta. See oli märk, et väike Anna võib tulla. Ta ootas sealsamas seinataguses naabrite korteris. Viiv pärast koputamist läks uks lahti ning

tuppa astusid väike Anna, ema, isa. Väike Anna nägi jõulukuuske esimest korda, sestap jäi ta juba poolel teel seisma. Kuigi küünlaid oli kõigest seitse, oli väike kuusk siiski piisavalt heleküllane. Valgus oligi peaaesjalikult see, mis tüdrukut lummas. Ema õhutatud, vanaemade kehatatud väike Anna astus kuuse ligi. Seal jagus küll vaatamist. Mis kõik polnud kuuse peal, mis kuuse all. Kõik tuli ühekaupa pihku võtta, üle vaadata. Igaühe kohta pidi midagi kaasa lausuma. Sedaviisi said mitte ainult väike Anna, vaid ka suhkruringlik ja piparkoogisüdameke jõuluõhtul inimeste suust oma elukäigust kuulda. Kui vanad inimesed olid suhkruringliku ja piparkoogisüdamekese elutee lõpuni jutustanud, ütles inimeselaps: „Ma hoian suhkruringlikut ja piparkoogisüdamekest kuni uue aastani. Siis süütame neile veel kord jõulukuuse.“ Suured inimesed jäid sellega nõusse. Suhkruringlik ja piparkoogisüdameke soovisid küll, et nad juba samal õhtul ära söödaks. Kui nad aga nägid, et neist üliväga rõõmu tuntakse, otsustasid nad kannatlikult vanaks saada. Iga päevaga muutusid nad aina kuivemaks, vintskemaks, kõvemaks. Aga vastutasuks väike Anna hellitas neid kõik need päevad. Vanaemadki olid nende vastu igati lahked. Niiviisi saabus märkamatult vanaaastaõhtu ning suhkruringlik ja piparkoogisüdameke rōkatasid jällegi küünlasärase kuuse ladvas. Kuniks vanaisad ja vanaemad „Oh kuusepuud“ laulsid, olid väikesed hiired märkamatult unekimpsud tuppa sikutanud. Väike Anna langes kohemaid iseäralise rambuse kammitsaisse ning laskis pea ema sülle. Sedasi ta jäigi enne uutaastat magama. Suhkruringlik ja piparkoogisüdameke pidid veel öö läbi kuusel passima. Aga tühja sest. Heakspeetult pole kurnav kannatlik olla.

Uue aasta hommik koitis ilus, päikeseline. Päike tervitas maad kõikide päikesekiirtega ning soovis talle õnnelikku uut aastat. Korstnapitsidest söötsid pilvede poole sinajad suitsunooled ning hõiskasid rõõmsalt: „Ole tervitatud uus aasta!“ Tuttavad trehvasid tänavail, surusid kätt ja soovisid õnne: „Kõike head uuel aastal. Et kõik te soovid uuel aastal täide läheks.“

Vanaisad ja vanaemad, isa ja ema – kõik soovisid läbisegi

üksteisele head uut aastat. Väikesele Annale sooviti samuti uuel aastal kuhjaga kõiksugu hüvesid. Pärast küsis ema: „Mida, sa, Annake, ise, teistele soovid?“

Väike Anna läks kärmelt laua juurde, vaatas kuusele otsa ning lausus pühalikult:

„Palju õnne, suhkruringlik, palju õnne piparkoogisüdameke. Et kõik te soovid uuel aastal täide läheks.“ Suhkruringlik ja piparkoogisüdameke tundsid selsamal hetkel, et nad ongi õnnelikud.

Nende ainuke soov läskis kohe täide. Kaks tugevat kätt tõstsid nad kuuseladvast alla ning kaks väikest käekest murdsid tükikesteks. Nad olid ositi vanaemade kätetöö, sestap pidid kõik neid maitsta saama. Kõige õnnelikumad olid uuel aastal suhkruringlik ja piparkoogisüdameke.

Elvīra Poga Jäälill³

Kord elasid kõrge kivimaja ärklikorrusel kaks kunstnikku. Üks neist oli viiuldaja oma poja Markotiga, teine – maaliija tütreaga, keda kutsuti Armastuseks. Mõlemad kunstnikud olid lesestunud.

Viiuldaja laskus argipäeviti pilkast trepikäiku pidi alla, teenimaks oma viiulimänguga mõnetistki rahanatukest, millega endale ja oma väikesele pojale leiba osta. Ta mängis küll kõrtsides, küll tänavanurkadel, küll uhkete suletud väravate ees, ning tema tumedates silmades ei kustunud kunagi hõllanduslõõmad. Aga tihtipeale prassis ta kogu teenitud raha maha ning naases koju tühjade kätega. Väikese Markoti nälja leevendamiseks mängis viiuldaja siis oma kaunimaid palu ning jutustas imepärastest lossidest ning kullas ja karras kiiskavatest inimestest, kes seal elavat.

“Kui ma oleksin kuulus, siis oleksin rikas, ning meil poleks millestki puudus,” kuulutas viiuldaja pea iga päev väikesele poisile. Aga kuulsus pages ta eest. Ta ei saanud kunagi rikkaks.

Markot sirgus tasahaaval. Ka tema õppis viiulit mängima ning uskus kuulsusse. Mida isa ei pälvinud, seda saavutab tema.

Maalijal läks viiuldajast kehvemini. Maalide eest maksti vähe, neid ei ostetudki. Tühjalt mööda linna konnates, ilma midagi teenimata, tuli ta koju ning asus uue õhinaga töö kallale, uskudes, et kord õnnestub midagigi väärtuslikku luua. Ta maalis ainult taevast. See hõlmas kõikidest külgedest ta väikest korterit. Ta maalis taevast nii päikesetõusu lõõmas, nii äikesest haaratuna, nii tähtedest tulvilolevana. Nõnda paistis see akendest, ning nõnda vaatas see kõikidelt maalidelt vastu. Maaliija, sissevajunud näoga, lõõskavate silmadega, ei väsinud ealeski taevamaalinguist. Ta unustas alati, et noile allpoolsetele inimestele ei lähe taevas üldsegi korda.

---

³Elvīra Poga Ledus puķe//Latvijas Jaunatne 1940, nr.3, lk.248-252

Maalijatütrel Armastusel polnud ainumastki talenti. Ainult puhkevast kenadusest aimdus, et tast saab homsepäeva iludus. Ta valmistas isale kasinaid lõunaid, kui aga neidki polnud, siis vaatas, kuidas isa maalib, või läks Markoti juurde ning kuulas, oma näljatunnet unustades, tolle viiulimängu.

All – seal linnas, polnud Armastus veel kordagi olnud. Linn, mis ülalt silmitsedes paistis nii kasimatu ning lõõtsutas võhmale aetud elaja kombel, hirmutas tüdrukut. Ealeski ei vaatanud ta alla, pelgalt kõrgustesse, kus taevas oli taoti nii päikesest kiisklev, teisalt jälle tähtedest pilgel ning niivõrd akna ligiduses.

Nii võrsus Armastus, justkui akendest, kõikidest isa maalidest ning ka Markoti viiulimängust tulvavas taevases valguses kümmeldes.

Mõlemad kunstnikud vananesid hallipäisteks, rikkusi saavutamata. Nende lapsed kasvasid suurteks. Markot kandis oma südames lõõmavat igatsust kuulsuse ja rikkuse järele – Armastus avastas õidepuhkenud lille kombel lähedust.

Kord läks Markot jällegi oma isaga kaasa, aga naases õige varsti sügavalt kibestununa. Talle olid vastikud räpased kõrtsid, tänavad ja pimedad hoovid. Viiuli õrnad meloodiad kõlasid seal otsekui ägamisena, ning seda ei võinud ta kannatada. Pea aknalauale lasknult, Markot nuttis kibedalt.

“Kui ma suudaksin nii mängida, et tänavamelu vaibuks ning kõik pimedad sopid täituksid pilgeni valgusega, siis oleksin ma suur kunstnik ning mul ei tarvitseks nii üksildasena taolises vaesuses elada. Aga mu viiul vaid itkeb, ning keegi ei kuule seda.”

Ta kõrval seisis Armastus. Lokkavais kuldjasjuustes ta lausa kiiskles. Sinisilmad kuulutasid äralõpmata kurbust. Piltilusad sõrmed silitasid Markoti musti lokke. Armastus kannatas väga, aga ei teadnud, kuidas Markotit aidata.

Ühel öösel ilmutas vanale viiulimängijale unes väike valge kajakas

ning teatas: “Kui hommiku poole avaneval aknal õidub sealilmalill, siis saab su pojal kõik olema.”

Oli talv. Markot ja Armastus veetsid pea kõik ööd akna ees, ootamas sealilmalille õitselepuhkemist. Aga klaas jäi klaariks nagu oli. Sinna ei ilmunud isegi pisimast pisemat jäälille.

Kord ühel käredeal tähistaevasel ööl, lasknult enese pikkadel kuldjasjuustel vabalt voolata, seisis Armastus oma toakeses akna ees ning vaatas kurvalt kaugusesse. Siis torkas talle pähe, et ta võiks sealilmalille Markoti aknale maalida, kui too väike valge unistuste kajakas teda aitaks – ning taevast, ning tähed, ning kärekülmalteveöögi. Akna avanud Armastus heitis põlvili ning sirutas kõhetud käed tähistaeva poole, kuumalt anudes: “Tule, kajakas! Aita, talveöö, - aita vaid seks ainumaks korraks!”

Aknalauale maanduski väike valge kajakas, ning, tähelepanelikult ringi piieldes, lausus: “Su palvet on kuulda võetud. Sinust võib saada jäälillemaalija. Aga see-eest pead sa minuga kaasa tulema. Ning maale ei naase sa enam Armastusena, vaid pelgalt jäälillede maalijana. Ning kui üle selle maa ärkab kevad, siis pead sa kaugemale põhja poole lahkuma. Muidu sulad sa lumehelbe kombel, ning sust ei jää enam midagi järgi.”

Armastus kuulas ja nuttis. Kuidas ta jätab maha oma isa, Markoti...selle väikese korteri ühes kõige selles olnuga? Kajakas rapeldas tiibu ning kostis:

„Sul on veel öö mõtlemiseks. Ma tulen veel kord, ning see jääb viimseks korraks.“

„Ei, ei!“ hüüatas Armastus ning pühkis pisarad silmist. „Ma tulen sinuga kohemaid kaasa!“ - Viivitada polnud võimalik. Markot pidi sealilmalille nägema mida kiiremini, seda parem. Siis saab ta kuulsaks ja rikkaks.

Armastus, astunult aknalauale kajaka kõrvale, sirutas käed tiivade kombel avali ning tõusis tähesärasesse kaugetele. Armastus ja väike

valge kajakas lendasid üha kaugemale-kaugemale põhja poole. Kui kajaka tiivatipud ning Armastuse avali käed hakkasid virmaliste valguses hõbelema, olid nad juba teekonna lõpus.

Virvendavate virmaliste valguses sätendas üksildaselt ning kaledalt Jääkuninga loss. Aeglaselt avanesid kiisklevad jääväravad, lastes mõlemad teelised sisse. Armastus astus hõbehärmast treppi pidi üles. Ta kerged sammud kõlasid avarais ruumes purunevate jääpurikate raksatuste moodi. Tundis, kuidas elusoojus ta kaunis kehas kustub, kuid miski ei hoidnud Armastust tagasi jäise sealilmalille järele minemast, et vaid Markot saaks kuulsaks.

Armastus sisenes Jääkuninga troonisaali. Sammud uppusid pehmesse vaipa. See oli kootud kõige kaunimatest lumehelbetest. Kummalgi pool vaipa oli põrandasse tardunud hulganisti taimi. Need sädelesid nii rohejashõbedaselt kui ka muudes värvides. Seal oli veel ohtralt, eripäraselt kirevaid taimi. Ka sädelev kala. Selle kangestunud ning lõpnud silmad jõllitasid Armastust. Armastus vaatas otsekui põhjatusse sügavikku. Sinakasrohejail seintel jäigastunult imekaunid hõbelehed. Avarasse ruumi tulvas kaunimast kaunim kuuvalgus.

Noore ja ülevana troonis oma aujärjel Jääkuningas ise. Lumivalgest näost piidlesid habrast, panetunud Armastust külmad, otsekui koolja silmad. Kuningat ümbritses õukondlaste trobikond. Kõik – külmade, jäigastunud ilmetega. Nende rüüd sädelesid hõbedaselt. Nood heljusid nagu lumehelbed, kui tuuletuses taevast maale langevad.

“Armastus,“ kõlas Jääkuninga hääl. Nii kummaliselt kuuldus Armastuse lembe, elumahladest pakatav nimi Jääkuninga külmadelt huultelt. "Armastus,“ kordas ta, „see nimi tuleb sul minema heita. Sinust saab Jäälill. Kui soovid, võid endale hoida kolm asja päikesepoolsusest. Muidu muutud sa samamoodi kalbeks nagu meiegi. „Vali nüüd.“

Armastuse pea kohal lendles ikka veel kajakas. Tema tiivapuhangud panid Armastuse kuldjasjuuksed isatoa koldetule kombel võbelema. Armastus, võtnud ühe juuksesalgu sõrmede vahele, näitas

seda Jääkuningale ning palus: „Tahaksin, et need juuksed, see sära jääks mulle alati alles.“ Kuningas noogutas peaga, aga õukondlaste trobikond hüüatas vaikselt: „Igavesti!“ Armastus silmitses Jääkuninga ning õukondlaste tardunud palgeid. Seal polnud kõige vähimatki elumärki. Neil olid otsekui koolnute silmad.

-Ei, Armastus tahab oma silmad endale hoida, et neis oleks alati tähistaeva sära ning naer. Ta ütles seda Jääkuningale. Too noogutas peaga, aga õukondlaste trobikonnast kohises nagu kaugest metsast: „Igavesest igavesti!“

Jäi veel üks soov, ning see jääb viimaseks. Armastus tunneb juba, et kangestub ning ta kaunid käed ja jalad muutuvad kaameks, ka nägu on juba tundetuks muutumas. Ainult sinisilmad on elavad ning säravad lumivalges näos.

-Jäägu väike lembesüda ta rinnus elama. Selles hoiab ta mälestusi Markotist, isast, elust kivimajas. Selles peidab ta oma elusat nime: Armastus.”

Jääkuningas noogutas peaga, ning õukondlaste trobikond kohises jällegi: “Igavesest ajast igavesti!”

Nüüd polnud ta enam Armastus, vaid Jäälill.

Kajakas kadus. Kaks õukondlast viisid Armastuse-Jäälille troonisaalist ühte küütlevasse ruumi. Seal olid rohejail seintel kõiksugu lilled ja joonistused. Talle anti pintsel ja palett, ning üks õukondlastest sõnas:

“Siin võid sa joonistamist õppida. Sa ei pääse enne maailma, kuni pole õppinud maalima seda, mida Jääkuningas sulle ette paneb. Nõudes on unistushõbe. Käi sellega säästlikult ümber! Hoi a seda ainult kõige kaunimatele lilledele, kõige imelistematele unistustele.”

Jäälill jäi üksinda. Ruumis ringi käies imetles ta kauneid joonistusi ja imekauni, särava unistushõbedaga maalilisi nõusid. Ning mõnedel lilledele nägi unistushõbe muinasjutulisena välja. Tundus, et taevasina oluks hõbedais liiliate õitsele puhkenud.

Jäälill asus õppima: üritas paletil jäljendada imevärvilisi lilli. Nii möödus aeg.

– Aeg? Ei seda siin ei teadvustatud. Siin ei teatud, mis on uni, mis ärkamine. Siin ei vananenud keegi. Kuidas oldi tulnud, nõnda jäadi igaveseks ajaks.

Kord soovis Jäälill Jääkuninga ette pääseda. Ta tahtis tolele näidata oma omandatud kunsti. Kuningas ning kogu ta jäine õukond veendus, et Jäälill oskab joonistada kõige imelisemaid lilli. Õukondlaste trobikonnast kõlas otsekui unelev ohe: “Igavesest ajaks igavesti!” See oli kõrgeim tunnustus, mida mõni jäälossi kunstnik eales oli pälvinud.

Seepeale kostis kuningas: “Nüüd võid sa maailma minna. Unistushõbedat võta niipalju, kui paletile mahub. Ainult põgene tule eest, põgene inimeste hinguse eest. Need sulatavad ja tapavad su. Jäälille õlgedele kinnitati kaks valget tiiba. Olles unistushõbeda paletile puistanud, lendas ta tähistaeva avarustesse. Tema säravad kuldjasjuuksed lehvisid kaunilt tuules. Tähed peegeldusid silmes tagasi ning omas väikeses lõõmavas südames kandis ta kaasas mälestust Markotist. Muidu oli ta üleni jäine ning küütlelev nagu lumehelves.

Jäälill laskus pimeduses kivimajale. Hommikupoolsetest akendest otsisid ta pilgud Markotit. Kaame, sügavale lohkuvajunud silmadega, vaatas see kõrgustesse. Markot kannatas pärast Armastuse kadumist väga. Tema hing külmus tühjuses. Seda nähes kiskus Jäälille väike lõõmav süda valust kokku. Aga ta polnud enam Armastus. Tema kangestunud huuled ei võinud rääkida enam ühtki sõna – ei võinud öelda, mida tunneb süda. Ta hakkas tegutsema pintsliga, ning õige varsti puhkes klaaril klaasil õitsele ilus sealilmalill. Jäälill puistas selle üle unistushõbedaga. Nüüd hakkas see muinasjutuliselt särama.

Markoti kahvatud palged hakkasid hõõguma. Ta nägi sealilmalille. Ta nägi akna ligiduses tähistaevast, ning imeilus valgus voolas ta tuppa. Aga see polnud taevast, need olid Jäälille silmad, ning tema juustesära täitis kogu väikese toa kuldja valgusega.

Markot hakkas viulit mängima. Need olid kõige imelisemad helid, mis kasvasid ja levisid sünge kivimaja ümber. Inimesed jäid tänavail seisma ning heitsid pilgud üles. Markoti ilmudes paljastasid nad pead. Markot sai kuulsaks. Markot jättis sünge kivimaja ning sõitis lõunamaale. Ta ei naasnud enam kunagi. Lõunamaal soetas ta endale uhke lossi, ning ta ümber pulbitses tore melu. Ainult Markoti südames oli suur tühjus. Ta ihales Armastuse järele. Ta ei suutnud teda kunagi unistada, ning otsis teda kõikjal. Armastust otsides Markot aina hallineski.

Kaunis kabel katab Markoti maiseid jäänuseid, ning laialehelised palmid ei vaibu selle ümber sosistamast.

Aga põhjamaal, kus linn lõõtsutab võhmale aetud elaja kombel, laskub külmadel tähistaevastel talveöödel maa peale Jäälill, ühes paleti ja pintsliga. Tuules lehvivad ta kuldjasjuuksed, suurtes silmades peegeldub vastu tähistaevas, aga oma väikeses lõõmavas südames kannab ta eneses mälestust Markotist.

Jäälill laskub isegi kõige madalamate keldrikorteriteni. Ning kus iganes valitseb jäine vaesushäda, maalib ta kõige kaunimaid jäälilli. Sünget kivimaja ei unusta ta ealeski. Ta laskub sinna igal öösel. Hingeõhustel akendel õiduvad siis kõige kaunimad sealilmalilled. Kaunitesse lilledesse paneb Jäälill natuke unistushõbedat. Nõnda lendab ta majalt majja, aknalt aknale.

Margarita Stāraste (1914-2014) Miks lumi sārab. Muinasjutt⁴

Kellukeste orus oli endale asupaiga leidnud üks üsna suur päkapikuküla. Nood päkapikud olid seal üksteise lähestikku endile puumajakesed ehitanud ja kõik tänavad kenasti ära sillutanud. Aga väljas oli juba talv ning sillutise toredust ei saanud kuidagi näha, sest tänavad olid paksu lumekorra all redus.

Kolm päkapikku istusid toas soemüüril, kepsud kõigil soojadesse sussidesse pistetud, keerutasid pöidlaid ja pidasid jõuluplaane. “Mina küpsetan ülepannikooke!” kuulutas Sinimüts suud limpsides. “Ja mina keedan piimakisselli” lausus Rohemüts. “Aga mina lähen põldpüüle külla” teatas Pruunmüts, “põldpüü võõrustab mind maasikamoosiga”. Tänavakesed olid päris küla keskele otsipidi kokku jooksnud, seal asus väike platsike ja istepink. Nüüd olid sellel istet võtnud valgesse sõbasse – kõrikusse- mähitud Lumememm ning helesinises villases pikk-kuues ehk vammuses Külmetaat. Kõrvu seisid nende võsukesed – nägus Härmatar ja jõmpsikas Pakasepõnn, kel puusal uhke kirveke rippus. Ja nemadki tegid jõulujuttu. “Eks jõulud ole ju meie pühad” seletas Lumememm. “Nüüd on aeg näidata, mida võime! Mina kaunistan kogu päkapikuküla ära, teen iga korstnapitsi, iga aknalaua, ja aialipi ning sõstrapõõsagi kenaks. Küll Härmatar mind aitab ning päkapikkude küla näeb välja otsekui valge muinasjutt.”

“Aga mina, tähendas Külmetaat”, “külmutan kõik veed jäässe, et päkapikkudel oleks, kus liugu lasta ja lõbu laialt. Igasse aknaruutu joonistan imeilusad jäälilled. Küll Pakasepõnn mulle abiks on, ja nendest tulevad toredad jõulud.”

Parajasti olid aga kolm päkapikuküla päkapikku mööda minemas. “Pole see ühtigi tore!” torises Sinimüts. “Tahan jõulude ajal ülepannikooke küpsetada, ja ma pean tihti üle õue põletispuude järgi

---

⁴Muinasjutt “Miks lumi sārab?” avaldati esmakordselt Margarita Stāraste raamatus “Jõulumuinasjutud” (esmasväljaanne ilmus 1943.a., viis kordustrukki).Allikas: Margarita Stāraste "Kāpēc sniegs vizuļo?" <http://www.pasakas.net>

minema. Aga sügavas lumes on täitsa vastukarva sumada, ja käre külm on veelgi ebameeldivam.”

“Täitsa lõpp!”, oli Rohemüts samal meelel, “pakane hakkab ju nina näpistama. Pealegi tahtsin ma pühadeks piimakisselli keeta. Pean rikka Kisakõri juurde lippama, tal on kits, kellelt kitsepiima saab. Aga käre külmaga sügavas lumes sumpida on küll vastik!” “Jaa”, oli ka Pruunmüts nõus, “mina oleksin esimesel jõulupäeval põldpüüle külla läinud. Ta lubas mind maasikamoosiga kostitada. Aga sügava lumega ja krõbeda pakasega ei saa ma kuskile minna, sest mulle ei meeldi ei lumi ega pakane”. Ja päkapikud sammusid kolmekesi edasi, ilma et oleksid Lumememme ja Külmataadiga kenasti hüvastigi jätnud. Päkapikud krimpsutasid turtsakalt otsaesiseid, oli isegi kuulda, kuidas nad lahkudes läbisegi seletasid, et lume pärast pole isegi päkapikuküla kenasti sillutatuid tänavaid näha. Pakasepõnn aina mürgeldab öösiti ega laskvat magada, Härmatar vintsutab puid ja põõsaid, aknadki on nõnda jäälilledega kaetud, et midagi välja ei paista. Päkapikkude õiendamine oli Lumememme päris tõredaks muutnud ja Külmataatki tusatses. “Kui me kord nonda kontvõõrad ja tülkad oleme, eks teeme siis minekut!” täavitas ta. Lumememm oli püsti tõusnud, Külmataat ajas enda samuti jalule, võtsid oma kaks võsukest kaasa ja läksid päkapikukülalt minema. «Vaatame, vaatame, mis jõulud need meieta tulevad!» tähendas Lumememm, oma valge sõba nurki tihedalt kokku tõmmates. «Küll need tulevad ühed koledad jõulud!» sõnas kena Härmatar. Seejärel roniti neljakesi ühele kingule, võeti päris ülesse jõudes istet ning kaeti sealt ülevalt päkapikuküla peale. «Näete, näete!» hõiskas varsti Pakasepõnn, «üks hallis vammuses võõras on külla saabunud, ja ta ümber kargavad mingid pisikesed triblad.» «Küll ma neid tean,» vastas Lumememm, «see on Sulalura ühes oma poripuraskitega.»

Sulalura hakkas kohe kibedasti tegutsema ja päkapikukülas omasoodu tuuseldama. Ta ajas taevasse suured vihmapiilvered, äigas katustelt lume minema, murdis jääpurikad viimseni maha ning kukkus kõikidel aknaruutudel oma hallide sormedega trummeldama. Järsku oli väljas lumelagu ning külatanumad täitusid pruunja sogase veega. Kõik kohad olid poripuraskeid täis, need aina pässasid ja lekutasid. Sinimüts pistis oma pea ukse vahelt välja. Kohe kukkus üks vihmapiisk lirtsti ta

nina peale. «Tühja sest!» pistis Sinimüts, «vihm on ikka etem kui külm.» Ja läks tippides läbi porise hoovi küttepuid tooma. Aga halud olid nõnda vettinud, et ei tahtnud üldse loitma hakata. Sinimüts jukerdas terve pärastlõuna, et koldesse tuld saada. Sinimüts aiva puhus ja puhus, tõmbas natuke hinge tagasi, ja puhus jälle, kuid tuli ei läinudki põlema ja ta ei saanud mitte ainumastki pannkooki küpsetada. Nüüdsama oli ka Rohemüts õue tulnud, hoides käes puhtakspestud kollast kruusi. Ta läks rikka Kisakõri manu. Sulalura tilgutas Rohemütsile vihma krae vahele, ning ulakad poripuraskid ullitasid ta jalge ümber. «Ei sest ole midagi!» oli Rohemüts südi, «parem pori ja vihm, kui lumi ja pakane.» Nõnda oli päkapikk turika Kisakõri majani jõudnud. Too valas talle terve kruusitäie rammusat kitsepiima. Rohemüts tänas ja hakkas tasahilju ning ettevaatlikult kodu poole tagasi tippima. Plirts! Plirts! Plirts! Sulalura tibutas vihmapiisku rammusasse piima. «Ole nüüd!» Rohemüts hurjutas ja kattis kruusi ühe peoga kinni. Kuid triblad-poripuraskid lasid Rohemütsi saabaste ümber tantsu. «Kõss!» sõitles päkapikk, «muidu veel saate mu käest!» Kuid poripuraskid ainult irvitasid vastuseks ja muutusid üha pealetükkivamaks. Plarts! Ja päkapikk kukkus kõhuli. Ta oli mingile totule poripuraskile otsa astunud. Kollane kruus purunes kildudeks ning rammus kitsepiim valgus otsekui valge tiigina mööda sillutist laiali...«Oh minu armas piimakissell!» Rohemüts ohkas õnnetult ning jäi veel kauaks valget piimatiiki kurvalt vaatama.

Umbes keskpäeva paiku tuli ka Pruunmüts on majakesest välja – ta oli piduselt riides ja hoidis käes värsket kuuseoksa. Ta läks põldpüüle külla, et üheskoos maasikamoosi miilustada. Vihm ei teinud Pruunmütsile muret, sest ta hoidis pea kohal kirgas-sinist vihmavarju. Ja nõnda sammus Pruunmüts läbi kogu päkapikuküla. Kuid ühtäkki jäi ta seisma ning suu läks suurest üllatusest ammuli. Sulalura tegemistest oli siia ette hiiglamasuur järv tekkinud. Ja halli põldpüü kodu oli nüüd järve taha jäänud. Aga järv oli kõikide oma lõugaste, saarekeste ja väljavoolavate ojadega nõnda lai, et temasugune pimbukene ei oleks saanud ei läbi sumbata ega järvele ringi peale teha. Pettunud Pruunmüts kompis oma majakesse tagasi. Tagasiteel trehvas ta oma mõlemat kaimu ning need pugesid ta kirka vihmavarju alla. «Ülepannikoogid jäid tegemata,» nentis Sinimüts, «halud olid läbimärjad ja need ei tahtnud

kuidagi tuld võtta.» «Piimakisselist ei tulnud mul samuti midagi välja,» kaebas Rohemüts, «kukkusin ühe tobeda poripuraski pärast kõhuli ja kogu mu rammus kitsepiim loksus maha.» «Jaa!» puhkis Pruunmüts, «seedsed jõulud pole üldse lustakad. Kas mäletate, kui tore oli minevate jõulude ajal – veed olid kõikjal jääs ning me lasime neil nagu linnud liugu. Aialippidel olid valged mütsid peas ja imelised jäälilled ehtisid kõiki aknaid. Kas mäletate?» Sinimüts ning Rohemüts noogutasid kurblikult. «Ise olete kõiges süüdi,» kuulutas parajasti möödasammuv túske päkapikuküla kirjutaja-päkapikk, «taamal mäekingul istuvad Lumememm ja Külmataat oma lastega. Ja Külmataat kostis mulle, et vesiste jõulude pärast on süüdi kolm päkapikku – üks sinise, teine rohelise ja kolmas pruuni mütsiga. Võin kihla vedada, et teie need oletegi. Te olete Lumememme ja Külmataadi meele väga kibedaks teinud.» Kirjutaja -päkapikk oli väga pahur ning andis teada, et ka kõik ülejäänud külapäkapikud olevat vussis jõulude pärast väga vimmas. Ja kirjutaja-päkapikk pööras neile selja ning sammus oma majja, lüües ukse kõva pauguga enda järel kinni. Ning ühtaegu panid kõik kolm päkapikku tähele, et ükski vastutulnud külapäkapikk ei tahtnud nendega vähimatki juttu teha. «Teate, mis,» arvas lõpuks Sinimüts, «lähme ja otsime selle mäekingi üles, kus Külmataadi pere praegu istub, ning palume neid, et nad Sulalura siit minema kihutaksid. Ehk võtab Külmataat meid kuulda. Täna on ju kõigest esimene jõulupäev. Võib olla saab veel kõike heaks teha.» «Läki,» olid ka kaks ülejäänud päkapikku samal meelel. Ja nõnda käisid nad mäekingudel õhtuhiljani otsimas. Sinimüts aina luristas ninaga, Pruunmütsi aevastused ei tahtnud lõppeda ja Rohemütsi saapais lirtsus vesi. Kui päkapikud olid Külmataadi pere lõpuks üles leidnud, oli väljas juba suur pime. «Armas Külmataat!» hakkas Rohemüts ülimalt nuruva häälega paluma, «tule meie juurde jälle tagasi! Ilma sinuta pole ju mingeid õigeid jõulusid! Me hakkame sind nüüd väga, väгаа lugu pidama! Ja ma võõrustan su peret piimakisselliga. Ma pean ainult turika Kisakõri juurde jooksuma. Ta peab kitse ja ma võin ta käest ehk kitsepiima saada.» Aga Külmataat surus oma pea sinise krae vahele ja vaikis. «Kallis Lumememm!» oli ka Sinimüts palumas, «tule meie juurde tagasi. Ega sinuta ei saa ju jõuludest asja! Me hakkame sinust

nüüd väga, väгаа lugu pidama! Ma kostitan su peret ülepannikookidega, kui ma vaid saan pliidi alla tule tehtud.»

Aga Lumememm mässis ennast veelgi sügavamale valgesse villasesse sõbasse. Eks nüüd hakanud ka Pruunmüts haledalt paluma: «Kullakallis Pakasepõnn! Armas Härmatar! Tulge ikka meie juurde tagasi! Ilma teieta ei tule ju jõuludest midagi välja! Me hoiame teid nüüd väga, väгаа! Ma kingiksin teile isegi oma imeilusa kirgas-sinise vihmavarju.» Kuid Pakasepõnn ja Härmatar kirtsutasid seepeale vaid oma ninasid ja pistsid vahele, et neile pole seda vihmavarju raasugi vaja. Päkapihud palusid ja nurusid, aina kummardasid ja koogutasid innukalt, kuid kõik oli asjata. Sinimütsil oli juba nutumaik suus, Rohemütsi huuled aiva värelesid, ja vaene Pruunmüts oli nõnda norgu jäänud, et lausa hale oli teda vaadata. Ja kuidas nad võinukski mitte kaebelda! Nemad olid ju kõiges süüdi! Isegi koju tagasi ei tihanud päkapikud enam minna, sest igal vastutuleval päkapikul oli kuri nägu. Ja see oli nii, nii ebameeldiv!

Pilvepilust välja ilmunud pisitäht oli ennast pilvenurgale istuma seadnud ja kuulas kõike pealt. Siis kõnetas ta Külmataadi peret: «Kaege kas või viivuks neid õnnetuid päkapikke! Vaadake, Sinimütsil lausa süda valutab, Rohemütsil on juba nutuvõru suu ümber, ja Pruunmüts on täitsa norgu vajunud. Kas teil siis tõesti neist raasugi kahju ei ole?» «Meie südamed on jääst!» tähendas Külmataat, «seepärast jätavad need noruninad meid täiesti külmaks. Ja pealegi oleme me üli-üli-väгаа solvunud.» Aga pisitäht ei taltunud: «Aga ehk saaks jõulusid veel kuidagi häästada?» päris ta. «Ma kuulen siit kõrgelt kõike, mis maa peal toimub. Sellised jõulud pole küll kellegile meelt mööda. Egas nende kolme päkapiku pärast pole vaja terve päkapikuküla jõululusti rikkuda!» Lumememm muutus seda kuuldes sutsu leebemaks. Ta nihkus mehele lähemale ja sõnas vaikselt: «Mulle näib, et sel pisitähel on vist õigus.» Aga Külmataat ei andnud kergesti järgi. Ta silus oma oma purikavuntse ja kostis: «Sulalura on juba kõik kihva keeranud. Selleks, et kõike jälle heaks teha, tuleb meil hirmsasti vaeva näha.» Ja Pakasepõnn ja Härmatar olid samal meelel. «Mul pole ju miskit himu nõnda töötada ja jännata,» tähendas Külmataat veel lisaks. «Päkapihud lubavad selle eest anda vaid ülepannikooke, piimakisselli ja ühe sinise vihmavarju. Seda on küll

vähevõitu.» «Aga mida te siis ihkaksite?» päris särav pisitäht. Külmataat kergitas seepeale upsakalt oma teravat nina ja pistis suureliselt: «Meie tahame ikka kuninglikku tasu!» Pisitäht toetas nüüd pea kätele ja jäi tükiks ajaks mõttesse. Tal oli kurb kõikide nende pärast, kes pidid sel aastal lumivalgetest jõuludest ilma jääma. Seepärast oli pisitäht midagi välja nuputanud. «Minge nüüd kõik päkapikukülla tagasi!» kuulutas ta Külmataadi perele, «küll ma teile tasun. Ma kingin teile oma tähesära.»

Viivuks saabus suur vaikus, ja see oli üllatusest tingitud vaikus. Kõik kolm päkapikku olid oma pead kuklasse ajanud ning vaatasid võlutult pilvenurgal istuvat imeliselt säravat armast pisitähte. «Kui hea ta on!» sosistas Sinimüts heldinult. «Seda ma poleks küll oodanud!» lisas Rohemüts. Aga Külmataat andis oma perele peaga märku ja kõik koos laskusid mäekingult alla päkapikukülla. Alustuseks kupatati Sulalura ja kõik poripuraskid minema. Ja Külmataat riputas jälle jääpurikad iga räästa külge tagasi, külmutas veele jääkoorukese peale ning joonistas akendele uued jäälilled. Lumememm hakkas oma valget villast sõba kloppima ning õhkkerged helbed katsid varsti kõik aknalauad, langesid aialippide pähe ja päkapikkude värvilistele mütsikestele. Kõik külapäkapikud olid tänavaile välja jooksnud, nad püüdsid rõõmust vaimustudes lumehelbeid, püherdasid lumes, embasid Sinimütsi, kallistasid Rohemütsi ja Pruunmütsi. Mitte keegi ei muretsenud enam, et Külmataat võiks naljaviluks mõnda oma külmanõeltega torkida. Väljas olid jälle lumivalged jõulud, kõik oli paksu lumevaiba all, puud ja põõsad olid härmas nagu mõnes muinasjutus. Ja äkitselt eemaldus pisitäht pilvest, sulges silmad ja langes maa peale lumme, ise lugematuil arvul säravaiks killukesteks purunedes. Need katsid kogu lumevaiba ja panid selle imeliselt särama...Pakasepõnn paugutas aialippe ja ta silmad aina särasid. Aga valges sõbas Lumememm naeris vaid õnnelikult ning rõõmustas: «Küll me oleme nüüd rikkad, oh kui rikkad! Meie lumi särab kaunimalt kui hõbe ja uhkemalt kui kuld!» See kõik juhtus ammu- ammu. Aga päkapikud lähevad endiselt selgete ja külmade talveöödega välja ja vaatavad käed kokku pandult vaikides lumesära. Nad mäletavad pisitähte, kes andis kord lumele oma sära ja hiilguse.

Cecilia Dinere (1919-1996) Muinasjutt lumehelbekesest.⁵

Kõrgel taevas lendas ühest tumedast ja paksust pilvest välja valge lumehelbeke.

Uu-uu-uu – huilgasid tuuleiilid karmilt, haarasid väikese helbekese endi hõlma ja kandsid ühe hetkega kaugele, kaugele – kaugete kauguste taha. Kui pisike helbeke ümbritsevast taipama hakkas, nägi ta ümberringi ringlemas lugematul hulgal teisigi lumehelbekesi. Need olid valged, õhkkerged ja imeõrnad, ise üksteisest aeglaselt mööda langeses.

Uu-uu-uu-laulis tuul, ja lumehelbekesed hakkasid kaasa tantsima. Pruukis vaid tuulel tugevamalt põski punnitada, kui ka lumehelbekesed üha kiiremini oma tantsu keerutasid. Selles kirkas valguses tundis väike lumehelbeke end otsekui kaaluta hõljumas, ta hoidis vaid kinni oma uhkest ja lumivalgest väikesest pitsseelikust, ja aina langes ja langes.

Uu-uu-uu – laulsid tuuled oma mitmehäälset laulu. Lendan-lendan-lendan –aa-aa-aa – tantsisid väikesed helbekesed kaasa. Kuhu me lendame?-küsis lumehelbeke oma lumivalgetelt õeraasukestelt.- Maa peale, kallike, maa peale, lendan, la-la, lendan, la-la,- vastasid talle mööda keerlevad õekesed.

– Mis seal on? – küsis ta teistelt.- Me ei tea, me ei tea, - kostsid teised helbekesed, küsi tuule käest, ta on meist vanem, niisama vana ja tark kui maagi.

Väike lumehelbeke päris tuulelt, kuid see puhus aina oma vägevast sarve, laulis kõikides keeltes, ega kuulnudki väikest helbekest. Ja väike lumehelbeke ei küsinudki enam midagi, ta aina langes ja langes. Järsku märkas ta enda all lumme mähkunud aeda. Puuokstel ja maapinnal lebas lõpmata palju lumehelbekesi, kogu maailm näis olevat värvunud silmipimestavalt valgeks. Aias mängisid lapsed. – Ma tahaksin kukkuda sinna, kus mu elu kõige kauemini kestaks: kas legendikule või kuuseoksale, siis elaksin ma päris kevadeni välja- unistas üks helbeke.

---

⁵Cecīlija Dinere Pasaka par sniega pārslīņu//Cecīlija Dinere Kā vizbulīte uzvarēja ziemu. Rīga:Latvijas Valsts Izdevniecība,1959.lk.17-18.

– Ma ei taha teele kukkuda, kus mu valge seelikuke ära tallataks, - ütles teine helbeke ja lendas meie väikesest lumehelbekesest mööda. – Mul ükskõik, mul ükskõik, - kostis kolmas ja langes otse teele.

„Kuuseoksal pole ju vigagi,” mõtles lumehelbeke, „kuid kõige ilusam oleks...”. Ta ei jõudnudki midagi rohkemat mõelda, sest tema teekond oli lõpuni jõudnud.

Ta langes otse ühe pisikese poisikese krae peale, päris punetavate põskede lähedusse. „Oi, kui tore!” rõõmustas lumehelbeke. „Siia ma jäängi.” Väike poisike vaid naeris, teised lumehelbekesed langesid üksteise järel ta soojadele huultele, ise hetkega ära sulades, kuid meie lumehelbeke lebas krael ja kiirgas hõbedases säras. Väike poisike laskis end lumehangelt alla, ning uhke lumehelbeke, ise jõmpsikal kraest kinni hoides, läks temaga kaasa. „Kui tore jõngermann!” mõtles lumehelbeke ja hakkas tallele pajatama neist kõrgustest, kus ta oli sündinud, talle unelaulu laulnud tuuleiilingutest, kes olid lumehelbekese valgesse avarusse kandnud ja maapinnale toonud, imeilusast lumehelbekeste tantsust. Kuid sõnadest üksi jäi väheks, et kõike ära rääkida. Väike lumehelbeke uudistas oma uues kodus ning kandes ise kaunist pitsseelikut, vaatas kaastundlikult oma valgeid sõsaraid, kes olid teel kellegi jalge alla jäänud. Ka need lumehelbekesed, kes olid kuuseoksale langenud, polnud hoopiski nii rõõmsad kui tema. Poisipõnn hõiskas naerda ja plaksutas rõõmust peopesi kokku. Mütsiääre alt paistis välja üks hele juuksesalk, ja kohe sai seegi lumehelvestega kaetud.

Meie lumehelbeke elas kaasa pisipoisi mängudele, mis ei tahtnud ega tahtnudki lõppeda, kuni väljas viimaks tasapisi hämmarduma hakkas. Õues jäi vaikseks ja väike poisike hakkas koju minema. Lumehelbeke hoidis poisipõnni kraest kinni, ka siis, kui too reipalt trepist üles sammus ja oma ukse taga kella lasi. Ema tegi ukse lahti –Lumemees on koju tulnud! – ütles ema naerdes, ise väikemehe tulipunast palge suudeldes. – Emme, vaata, kui ilus lumehelbeke, mul on nii kahju teda maha raputada.- Kuid lumehelbekesel hakkas korraga palavast palavam. Ta seelikuke muutus tasapisi üheks tillukeseks veepiisakeseks, ning sulas siinsamas esikus viimaks ära, kuid lumehelbeke ise oli õnnelik: ta elu oli olnud üürrike, kuid see-eest kaunis.

Cecilia Dinere. Õnnelill ja liblikas⁶

Aasal õitses aruheinte keskel kaunis õnnelill. Ta pilk oli suunatud sinitaeva avarustesse, kui ta oma kollast peakest ümbritseva pimestavvalgete keelõite pärjakese uhkelt kohevile oli löönud. Hõljudes kergelt suvistes tuulepuhangutes, püüdis ta pilguga taevas ujuvaid pilvetompusid, ega mõelnud millestki muust.

Kuid ühe rammestava suvepäeva kesklõunal nägi õnnelill enda juurde lendamas ühte kirjut liblikat, kelle uhked tiivamaalingud muutsid tolle otsekui lendavaks õiekeseks. Kaunist õnnelille märganud kirju liblikas laskus õnnelille kõrval kasvava aruheina imepisikesele õiepähikule.

„Kaunis õnnelill! – päris liblikas, - Kas sul pole igav seista kogu elu ühes kohas ja näha alati ühte ja seda sama?-Kas peale aruheina ja taeva on maailmas midagi muudki olemas? – küsis õnnelill sellepeale vastu.

- Ah, kui sa suudaksid lennata nõnda kuis minagi, siis sa niimoodi ei küsiks! Aga kui sa tahad, siis ma räägin sulle sellest, mida sa veel ei tea.

-Räägi, muidugi, räägi, - palus õnnelill.

- Seal – kauge niidu servas, - kostis liblikas, - voolab hõbedane ojake, ise toredasti vulisedes, too ojake ei tee muud, kui vaid kiirustab kuhugi, nii päeval kui öösel. Päeval supleb ojakeses päike, kuid öösel – kuu. Oja vesi on jahe ja karastav, otsekui need kastepiisad, mis hommikuti su lehtedel lebavad. Ojakese taga kohiseb sügav mets. Kõrged, tumedad männihiiglased ulatuvad oma tippudega otse pilvedeni välja, ja linnud teevad puuokstele oma pesad ja laulavad omi linnulaule. Mööda oksa hüplevad otsekui pruunide ja karvaste lõngakerakestena oravakesed. Metsas kasvavad magusmahlased maasikad. Kuid veel kaugemal laiub rukkiväli, kus õitsevad kirkad sinised rukkililled.

Nii rääkis liblikas, ja õnnelill kuulas, ise õrnalt oma peakest kaasa viibutades. Talle ei olnud pähegi tulnud, et maailmas on muudki, peale

---

⁶Cecīlija Dinere Mārgrietiņa un taurenis//Cecīlija Dinere Kā vizbulīte uzvarēja ziemu. Rīga:Latvijas Valsts Izdevniecība, 1959. lk.21-22.

taeva ja teda ümbritsevate aruheinte õiepähikute. Õnnelill oleks tahtnud veel kauemgi liblika imelisi pajatusi kuulata, kuid too seadis ennast juba lahkuma.

- Tänaseks aitab, - kostis liblikas, - mul ei ole enam aega. Taamal ootavad mind kuldsed võililled. Jää hüvasti, õnnelill, homme lendan ma uuesti siia. Nüüd jagus õnnelillele mõtlemisainet. Talle tulid meelde kõik need sõnad noist imepärastest kaugustest, kuhu ta ise ealeski ei jõua, ja ta jäi ootama liblika tagasitulekut. Teisel päeval lendas liblikas jällegi õnnelille juurde. See tegi õnnelille õnnelikuks. Liblikas oli oma tiibadega õnnelillele kaasa toonud ojakese värskuse, metsakohina ja metsmaasikate hurmava lõhna. Ja jällegi pajatas liblikas sellest, mida ta näinud oli. Ta vestis virkadest sipelgatest metsaserval, kes omale pesa ehitavad, mesilasest, keda ta täna ühel õiel oli kohanud. Kuidas küll õnnelill rõõmustas neid liblika jutte kuulates!

-Tule homme jälle tagasi, - palus õnnelill, kui liblikas lahkuma hakkas. – Ma tulen, kuid täna pean ma veel ristikeina-aasale lendama-, vastas liblikas, ning kadus uhkelt tiibu lehvitades taevaavarusse.

Õnnelill jäi jällegi liblikat ootama, kuid too ei lennanud enam tagasi.

Õnnelill jäi kurvaks. Öösel oli äike. Kogu taevalaotus oli täis sähvivaid välgunooli, kõu kärkis, suured raheterad peksid vastu õnnelille õielehti, kuid ta ei tundnud midagi. Ta mõtles liblikale ja lootis, - võib olla tuleb ta jällegi ühel päeval tagasi, kuid liblikas ei tulnudki enam. Ja kurbus laskus õnnelille peale.

- Miks sa nii kurvaks oled jäänud, imeilus õnnelill, küsis talt üks aruheinatüdruk. Sa oled ju siin niiduserval kõige ilusam, ah, kui mul vaid oleks niisamasugune kaunis pärjake kui sinulgi, siis poleks mul õnneks midagi rohkemat vajagi.

-Mu meel on kurb seepärast, et mu sõber liblikas on mind unustanud, - kurtis õnnelill.

-Ehk polegi ta sind unustanud, ehk pole tal lihtsalt aega, päri tuule käest, tuul on teda kindlasti kohanud, - soovitas aruheinatüdruk. Õnnelill küsisiski tuulelt, kas pole ta kuskil õnnelilla sõpra – liblikat – näinud.

-Ma nägin liblikat. Ta lendas liinel kanarbikunõmmel, - teadis tuul öelda.

Õnnelil jäi veelgi kurvamaks. Kuid liblikas ei nukrutsenudki. Ta oli oma sõbratari unustanud.

MIRDZA TIMMA (1925-1962) Nässu tsirkuses (1960)

Sarmite ootas pikisilmi isa koju. Too oli ristipapa Roberti manu sõitnud. Tüdruk oli küll kangesti peale käinud, et kaasa saada, vaderite kopsakas talus talle meeldis, aga ema ei andnud seks korraks luba: “Väljas aiva ladistab, külmetad veel, eks teinekord sõidad.” “Toon sulle midagi külakostiks”, oli isa lahkudes lubanud, ja nüüd oligi Sarmite passimas, ise juureldes, millise meelega isa naaseb. Tänavatsal ilmus nähtavale tuttav auto. “Isa on tagasi!” hõiskas Sarmite ning jooksis välja. Isa oli autost välja tulnud, egas Sarmitegi ei mallanud enam ning päris kannamatult: “Mida sa mulle tõid?”

Eks arva ära. Paaduonku saatis selles korvikeses sulle kingituse”, kuulutas isa naeruselt ning tõstis riidelapiga kaetud väikese korvikese üles. “Maasikad”? oli Sarmite õhinal mõistatamas, sest maasikad maitseid talle hirmasti.

“Ei ole maasikad”, muheles isa.

“Vahukoorekuklid?” Paadumamma küpsetas ju ülimateid kooke. “Seekord mitte”, raputas isa pead. “Mis see võiks küll olla?” püüdis Sarmite nuputada.

Ühtäkki hakkas riidetükike võbelema, ning korviservast pistis välja üks särasilmne väike peanupp. “Kutsikas!” hõiskas Sarmite. “Väike, valge nässuke!” hüüatas ta, haaras vaimustunult korvi käte vahele ja vahtis nüüd pisikutsikaga tõtt. “Nüüd on mul päris oma kutsu”, oli ta lusti täis, “täitsa elus kutsu.” Tüdruk tõstis pisipuudlikese sülle ning viis tupp. Ta ülevoolava rõõmu tõttu ei näinud puudlikese-juttudel lõppugi paistvat: “Ma hakkas teda Nässuks kutsuma, ta ju selline pehme ja karvaline. Näe, ise lumivalge, ainult ühe silma all on Nässul pisike must laigukene” Sarmite näitas Nässut naabrilastelegi ja pajatas temast. Nüüd möödusid päevad Nässuga mängides. Nässu oli nupukas puudlikutsu: ta õppis ajalehti kandma, istuma ja käppa andma. Ta oli ühtevalu Sarmitel sabas, sibas isegi poodi kaasa, pidi küll kannatlikult ukse taga passima, sest koertel polnud lubatud poes nägu näidata. Ükspäev, pärast Sarmite toidupoodi sisenemist, oli Nässu teda tavalisti kükitades ootamas. Ühtäkki silmas ta, et ligiduses oli tühjale linnaplatsile üleöö üks hall suurtekerkinud. Tolle taga paistsid suured vankrid ning Nässu tundlik

nina haistis igasugu võõraid ja huvitavaid lõhnu. Seda pidi küll lähemalt nuuskima. Küllap Sarmitel läheb veel poes aega. Telk polnud kaugel. Ta võiks sinnani joosta, kaeda, jõuaks enne Sarmite naasmist tagasigi. Nõnda vaaginult, vudis Nässu suure telgi poole. Ja oh seda toredust! Telgi juures kohtas ta veel kahte koera, samasuguseid puudleid nagu ta isegi, ainult need olid suuremat kasvu, üks hallikarva, teine must.

Nässu teretas neid ning päris uudishimulikult: “Ka te elate selles telgis?”

“Ei ela seal keegi”, vastas hall puudel, “see on tsirkusetelk, kus palagani tehakse. Meie elame koos peremehega hoopis tolles vankris”. “Ma ei teadnudki, et vankrites võib samuti elada”, avaldas Nässu imestust.

“Eks tule vaata,” kutsusid koerad, ning Nässu jooksis varmalt kaasa.

Vankripõues oli toauberik, mille teispooles oli köök, seal olid koertelgi magamisasemed, - igäühele oli kaltsumatike maha laotatud, ning toidumold nina ees. “Minu voodi on küll hoopiski kenam,” nentis Nässu endamisi, aga ta oli viisakas kutsu ning jättis selle teadmise enda teada. “Suupoolist pole meil kahjuks pakkuda,” ohkas must puudlike, “meie isand on päris kitsik”. “Aitüma, mul on kõht hästi täis,” kuulutas Nässu vastuseks. “Seda ma usun, sinu karv lausa läigib vastu ja näed kenakesti ümar välja,” seiras hall puudel Nässut; “mis sul muret, ega sa söögipalukese eest pea meie moodi rügama, sa võid päevläbi lullitada ega teagi, mida töötegemine tähendab”.

Nässu tahtis vastu kosta, et see pole üldse nõnda, et temagi tegi tööd: saatis Sarmitet igal pool, klähvis iga võõra peale, kes kodule lähenes, aga ta ei jõudnud midagi kosta, kui vankrisse ilmus punetava näoga suur mees. “Mis siin lahti”, kargas ta kurjalt puudlitele turja, ning need kadusid kartlikult laua alla, ainult Nässu jäi seisma ning vaatas huviga sissetulijale näkku. “Näe, üks võõras peni on siia eksinud,” seiras vankri peremees teda, “ehtne puudel, puhtatõuline ja veel noorgi”. See oleks küll asja eest. Pärast Sancho kadumist on mul just üks koer puudu. Hea koer on kallid, aga miks peaksin raha kulutama, kui üks kõlbulik on ise mulle süle jooksnud. Täitsa vinge mõte. Ma teen tast ehtsa tsirkusekoera. Võõras pani ukse enda selja taga kinni, ning alles nüüd

adus Nässu, et võõras mees oli nõnda arutledes teda ennast silmas pidanud. Nässu tormas haukudes ukse poole. “Lase mind välja!” hüüdis ta, “ma ei taha siia jääda! Ma pole tsirkusekoer! Ma tahan tagasi oma perenaise Sarmite juurde!...”

“Kui peremees on otsustanud sind siia jätta, siis kraabid küll asjatult ust,” tähendas hall puudel,” kui sa ei taha kitli peale saada, siis ole parem wait. Ega klähvimine ja kiunumine sind ei aita.” Nässu aga ei kuulnud teda, haukus aina edasi ja kraapis ust, ning halli puudli sõnade kinnituseks sai omal nahal nahutamist tunda. Õhtupimeduses toppis võõras mees Nässu kasti, mähkis selle teki sisse, et koera kiunumist poleks kuulda ning viis metsa. Siin sidus ta Nässu vanas onnis kinni, pani veenõu ette ning sõnas:

“Siin võid kiunuda palju tahad. Ja siia sa jäädki, kuni me teele asume.”

Nässul hakkasid nüüd rasked päevad.

Võõras mees käis iga päev Nässut kaemas, tõi süüa, aga selleks pidi Nässu üle lati ja läbi tünnivitsa hüppama ning muid tsirkusekunste tudeerima. Nässu teenis rohkem hoope kui süüa ning mis kõige koledam – tal polnud mingit lootust ikkest vabaks saada ja Sarmite juure tagasi pääseda. Ühel päeval viis võõras mees ta jällegi vankrite manu. Telk oli juba lahti võetud ning hobused vankri ette rakendatud. Karavan hakkas edasi rühkima. Võõras mees toppis Nässu mõlema puudli juurde ning seegi vanker hakkas väikelinnakesest üha kaugemale veerema. “Mina sinu asemel enam ei kiunuks ega kraabiks”, tõi hall puudel oma õpetussõnad kuuldavale, “näed ju isegi, ega sa enam siit minema ei pääse. Parem peaksid leppima, et jäädki siia elama ning ennast mõistliku koera moodi ülal pidama. Kuulekana ei hakata sind enam nüpeldama, teenid ehk mõne suutäiegi lisaks. “

Nässu jäi mõttesse. Vankrid sõitsid üha kaugemale. Tal polnud enam lootustki Sarmitet näha. Ja Nässu polnud ka mingi kangelane. Kogu selle aja nälga tundes ilma halatsemata õpetatud, sai talle selgeks, et vastuhakuga ei saavuta ta midagi. Ning Nässu alistus, taltus, ega haukunud ning kiununud enam. Ta õppis koos teiste koertega tsirkusevärki ning püüdis kõike hästi teha, sest tasuks sai ta nüüd mõne täiendava leivaviilukese. Kui tsirkus kuskil linnakeses peatus, hakati

palagani näitama, seal pidi Nässugi kaasa lööma. Kaela pandi talle kellukestega ning punaste tutikestega hõbedane kikilips, ning ta pidi kahel jalal käies tooma peremehele kõiki vajaminevaid riistu: tünnivitsu, lipukesi ja nuiakesi. Seejärel kargas ta koos teiste puudlitega läbi tünnivitsa, istus pisukese laua taga ning isegi helistas hambus hoitavaid kellukesi. Kõige lõpus pidi Nässu kihutama mööda punase sametiga kaetud tsirkusebarjääri, kahte lipukesega nuiakest hambus hoides, et siis nendega vaatajatele lehvitada. Lapsed tagusid rõõmust peopesi kokku, ja Nässu oli siis iseäranis rõõmus, sest lapsed meenutasid talle Sarmitet. Ka Sarmite ei suutnud Nässut unustada. Tol päeval, kui Nässu oli kaduma läinud, ei tahtnud pisaratevool kuidagi raugeda, ta otsis oma kutsikat kõikidelt tänavatelt. Isa pani ajalehte kuulutuse. Kuid Nässust polnud kippu ega kõppu. “Minu Nässuke, mu kutsuke”, ei tahtnud Sarmite halamine lõppeda. Nukumängud ei teinud talle enam mingit rõõmu, ta seisis muudkui kurvalt akna ees, Nässu naasemist oodates-lootes. Ei tahtnud enam õieti süüagi ega teiste laste juurde külla minna. “Aga isa kingib sulle uue kutsu,” püüdis ema teda rahustada. “Ei, mulle pole peale Nässut kedagi teist vaja!” hüüdis Sarmite. Isa-ema muutusid Sarmite pärast väga murelikuks. “Sarmite on täitsa kaameks ja kahvatuks muutunud,” kostis isa. “Ta peaks meelt lahutama,” arvas ema. “Ehk võiks ta kaimude manu viia, Sarmite saaks natuke maal olla,” kaalus isa mõtlikult. “neil on suur maja, hobused, koerad ja kassidki. Sarmite oleks kanu toites abiks, saaks koos paadumammaga ubinaaiaski jalutada, mekiks kirsse ja ploome. Talle peaks seal meeltemööda olema.” “Kui Sarmite näeb pisikesi kutsusid, ehk hakkab keegi meeldima, keda Nässu asemel koju võtta, “ oli emagi lootusrikas. Nõnda sõitsidki isa ja Sarmite ristiisa manu. Varem oleks Sarmite ristipapale külla sõites vaimustusest huilanud, aga nüüd istus ta vaikselt kui hiireke, lastes põldudel ja metsadel silmade eest mööda joosta. Aga paadepapa⁷ juures talle hoopiski meeldis. Tegemist jätkus siin küllaga. Paademamma⁸ ja Sarmite käisid ubinaaias⁹, laudas, tallis, küünis, ristiisa tostis ratsutades

⁷Paadupapa/paadepapa- ristiisa, vader. Vrdl. Saareste mõisteline sõnaraamat. (RISTSED 3:632)

⁸Paadumamma/paademamma-ristiema. Vrdl. Saareste mõisteline sõnaraamat. (RISTSED)

⁹Ubinaaed-õunaaed. Vrdl. Saareste mõisteline sõnaraamat.

ta sadulasse enda ette, et ratsa lokkavaid ja lõhnavaid viljapõlde kaeda, mis otsekui rohelise tiigina lainetasid. Paaded panid tähele, et Sarmite polnud enam nõnda rõõmsameelne ja lustakas kui varem; nad armastasid Sarmitet ja olid seepärast murelikud. “Nässu kaotsimine on Sarmitele väga südamesse läinud” kostis ristiema ristiisale. “Katsume Sarmitet lustitada, et rõõmus meel jälle tagasi tuleks” sõnas ristiisa. Saabus pühapäev ja paadupapa kutsus Sarmite enda juurde: “Kas tead Sarmite, mida me täna teeme?”

Sarmite adus, et see tähendab miskit erilist, ristipapa nägu oli kõrvuni naerul. “Me läheme tsirkusesse,” teatas ta, “kas sa oled tsirkuses käinud?” Ei, Sarmite polnud varem tsirkust näinud, oli vaid raamatuist lugenud. Endal põsed rõõmust punetamas, huilgas ta peopesi kokku tagudes: “Tahan tsirkusesse!”. Koos paadumammaga pandi end pidusemaisse riideisse ning sõideti seejärel kolmekesi naabruses asuvasse väikelinna. Linnaväljakule oli püsti pandud hall telk, värvilistelt plakatitelt ilutsesid vastu lõvid ja pärdikud, köielkondijad ning tuttidega ehitud suksud. Ristiisa jättis auto väljaku äärde ning suundus telgi sissepääsu poole. Telgis mängis muusika, piduriideis lapsed astusid vanemalt käest kinni hoides ukse asset täitvasse sissepääsuribasse. Ristiisa oli saanud piletid esimesse ritta, otse punasega sametiga kaetud barjääri vastu, mis tsirkuseareeni vaatajaist eraldas, et Sarmite kõike hästi näeks. Ja palagan algaski. Hulljulged mehed tuiskasid hobuste seljas, klounid tegid trikke, kaks läikivate vihmavarjudega daami kondisid köiel, elevant tantsis, ise raskelt jalgu tõstes. Sarmite oli kõigest haaratud. Nüüd ilmus mees koos kolme puudliga – üks must, teine hall ja kolmas valge. “Valge puudel on justkui minu Nässu”, sosistas Sarmite paadumammale kõrva, kuid talle ei tulnud pähegi, et see ongi tema Nässu. Ka Nässu ise ei osanud arvata, et seal samas saalis istub Sarmite ja jälgib, kuidas ta ringiratast jookseb ning tagajalgadel tantsu laseb. Nässule oli too etendus samasuguseks nagu paljud teisedki. Ta oli juba harjunud linnast linna sõitma ning palaganitelkides esinema. Ta juba teadis, et õhtusöögi teenimiseks tuleb kõigega hästi hakkama saada, sest viltumine tähendab tühja kõhtu. Nässul tuli hästi välja. Ta haaras lipukestega kepikese rõõmsalt hammaste vahele. Nüüd tuli veel mööda punase sametiga kaetud barjääri

kihutada, muusikud puhuvad lõpufanfaare, ning Nässu selleõhtune töö on tehtud. Nässu jooksis nagu tavaliseltki, aeg -ajalt peatudes, et lipukestega vaatajate poole nooksu teha. Korraga tundis ta ninaga tuttavat lõhna. Nässu kangestus. See ei saa olla võimalik - ja siis- silmas ta Sarmitet. Ta istus siinsamas esireas, otse punasametise barjääri taga. Nässu heitis lipukesed suust, niutsatas, hüppas ropsuga üle barjääri, ning tormas Sarmite juurde. Puudli peremees jahmus. Ta kisas: “Siia, minu juurde!” ning vehkis ähvardavalt piitsaga. Hall ja must puudel värisesid.

“Nüüd saab valge puudel küll koslepi” sosistas hall puudel, “kes siis nõnda tohib etendusel teha!”

“Korralik keretäis ja kolm päeva vee peal,” andis must puudel vastuseks.

“Isand nalja ei mõista, küll ta saab seda oma nahal nüüd kibedasti tunda”.

Nässu ei teinud kuulmagi ja hüppas Sarmitele sülle. “Nässu, minu Nässu!”

Sarmite silitas teda, ise vaheldumisi nuttes ja naerdes. “Ma pean väga vabandama, et koer nõnda tegi. Ma loodan, et ta tüdrukut ei ehmatanud. Ka oleksite nii lahke ja annaksite mulle koera või veel parem, ma võtan ise”, teatas ta ja hüppas üle barjääri. Sarmite haaras Nässul ümber otsekuu kaitstes. “See on mu ristitütre koer, kes oli tükk aega kadunud” kostis seepeale ristiisa. “See on arusaamatus!” hüüatas võõras. “see on minu koer, treenitud tsirkusekoer. Ma ei saa seda teile anda, isegi mitte müüa, muidu laguneb kogu etendus koost”. “See on sellegipoolest tüdruku koer,” jätkas paadupapa rahulikult, “ta on minu talust, näete, Nässul on siin kõrva all must laik, see oli juba siis, kui kutsikas sündis. Teil on õigus, see on tõukoer, seepärast on tal meie juures oma tõuraamatki. Kas te võite mulle näidata selle koera ostu-müügipabereid?”

Võõras jäi nüüd jahmunult vait. Ta mõistis, et on täna kaotajaks jäänud. Ristiisa kaes teda uurivalt. “Kui te väidate, et see koer on teie oma, eks ütlemegi tüdruku rõõmuks, et see on teie koer,” sõnas võõras viimaks vastuseks, taganedes ise areenile ning oma kahe puudliga kummardades. Kostosid lõpufanfaarid. Aga seekord ei pidanud Nässu

enam kahe teise tsirkusekoeraga jooksmas. “Kuljustega kaelarihma anname väljapääsu juures ära,” teatas ristiisa. Nässul ei lähe seda enam tarvis. Sarmite aiva paitas Nässut, ülekeevast rõõmust ei suutnud ta kuidagi rahuneda. Koju jõuti rõõmsalt ja lusti täis. Sarmite helistas kohe emale-isale ning teatas rõõmsalt: “Ma leidsin Nässu üles!” Nässu istus aga Sarmite jalge ees ning mõtles: “Küll on hea kodus olla! Enam ei lähe ma ealeski võõrastesse kohtadesse kolama!”

Rūdolfš Akers (1886-1980) Heitumatu kask¹⁰

Aruniidul kasvasid kõrvuti kuusk ja kask. Kuusk oli rüütunud tumerohelisse nõglasõbasse, ent kasel üll erkrohekas lehekleit. Kummagi jalameilt naersid vastu pääsusilmad, õnnelilled ning käokullad.

Sügis oli kohal. Kuusk mässib veelgi tihedamalt oma tumerohelisse nõglasõbasse, kask aga värveldas oma kleidi kollaseks ning sättis kullakumas oksad vapralt viluvõitu sügispäikest võtma. Kui paitavad päikesekiired üha kõhedamaks jäid ning pelgalt harukorral pilveist läbi murdsid, heitis kask kleidi seljast – oma jalge ette.

-Ära ole ühti nii ülemeelik, et üleriided seljast heidad, - manitses kuusk toda sõbrapoolest.

-Talve tulemisel jääd paljas alussärgis kärekülma kätte!

-Pole hullu, kuusk! Mu lehekleit soojendab mu jalgu, ning uusi lehepungasid kaitsen ise oma ihusoojusega, - kuulutas kask, sikutades längus pruunjaid oksid endale tihedamalt ligi.

Peagi saabuski talv. Arupealne lumitas valgeks. Paksu lumetekiga kaeti ka ammuilma äraõitsenud niidulilled, kes olid oma seemned maasse heitnud.

Kuusk seisis soojemalt riides, olles oma igihalja nõglasõba hõbesõlgedega kokku tõmmanud. Külma pugus sellegipoolest talle ihu vahele ning pani kuuse lõdisema. Ta upitas uudishimulikult lumekübara all kummargil pead ning seiras etteheitvalt naabrit.

Kask seisis uhkelt ja püstipäi, ning küünitas trotslikult raagus oksid tuisulumes taevasse.

-Näed, kuidas pakane lõksutab! Kas ma ei öelnud sulle sügisel, et ei tohi üleriideid ära võtta? – lausus kuusk kaastundlikult ning silitas oma haljaste oksakämmaldegaga kaske.

---

¹⁰Rūdolfš Akers Drošsirdīgais bērzs//Rūdolfš Akers Drošsirdīgais bērzs – Rīga- Latvijas Valsts Izdevniecība – 1963- lk. 3-5.

-Pole midagi, naaber! Külm ju on, aga pole midagi! Pean vastu!

Ning kask hakkas, oksid kokku plaksutades ja kõigutades, tantsima. Aga pärast läks maruks. Jääkülmade näppudega külmtuuled ihkasid kaske ahistada. Ent kask ei andnud end kätte – ta tantsis veelgi trotslikumalt ning isegi vilistas muretult...

Nii möödus krõbe talv ning ilmus õilmitsev kevad. Lumed said veeks. Pääsusilmad, õnnelilled ja käokullad olid jällegi kuuse ja kase ümber õitsel. Kaskki oli riietunud moekasse erkrohelisse kevadkleiti ning naeris lustakalt. Ainult ünnina oma vanasse nõglasõbasse mässitud kuusk seisis tujutult rõõmutseva kase kõrval ning vaikis mornilt.

Rūdolfs Akers Valge vaikus¹¹

Tuul on raugenenud. Metsa sugenes jälle vaikus. Puud, oksad sorakil, puhkavad nagu pärast rasket heitlust.

Talvepäike paitab meeldivalt ning okste vahetsi langevad kerged, kuldsed laigud urmilistele kuusetüvedele. Viimsedki raod on tardunud. Ainult vanakuuse oksi pidi tippis tilluke sünkhall linnuke. See nuuskleb nagu hiir. Pürib kõrgemale, teeb puule ringi peale – otsib. See on väikekirjurähn – nuusik. Saba vastu puud surunult turnib see tüve mööda, koorelõhedes otsib putukate mune või talveunne pugunud putukaid endid. Ta nuuskleb otsekui liikuv kooretükk halkjat kuusetüve pidi talikuldsete päikesejänkude seltsis ning laseb tiiskanti tõusnud häälel iseendaga juttu.

Ka orav on juba ärkvel. Üht kápakest küünitades, teist kápakest küünitades ta haigutab ning pistab pea pesast välja – tarvis kaeda, kas mingit ohtu pole. Siis poeb pesast välja.

Orav timbeldab laugelt piki lumist oksa ning kargab osavalt naaberkuusele. Hopsab nii kergelt, et isegi oksapealne lumekiht jääb püsima. Siin jääb orav istukile, küürib ennast, ning, päris oksarao lõppu jõudes, ampsab suvest jäänud marjakese, närib pungasid, aga raoraasu enda heidab maha. Pärast sööstab kuuse latva – seal on kábid.

Hammustatud kábi suus pidades suundub orav pea alaspidi madalamale ning istub jámedamale lumekattes oksale. Keerab esikápakeste vahele kahmatud kábi ringi, jõrab üksteise järel soomuseid ning rasib huultega osavalt seemneid. Varsti jääb kábist vaid südamik alles, aga kuuse lumioksal – paras kuhi kábisoomuseid.

Vahepeal õnnestub oraval tükati lund eemale rookida ning leida samblasse nukkunud liblikatõuk – küll maitseb hea! Nüüd kiirustab ta pikkade húpakutega jälle edasi.

Tammikus võib lume alt tammetõrusid üles kaapsida. Seal on ka vahtrad ja pärnad, neil on samaviisi maitsvad seemned. Aga seekord

---

¹¹ Rūdolfs Akers Meži mostas//Liesma, Rīga, 1973. 2.trükk, lk.8-11.

pole need tähtsaimaks sihiks. Tammedes on oraval pähklid samblasse peidetud – pea paar tosinat sarapuupähklit. Neid sööb ta säästlikult – iga päev võtab korraga ühe või kaks. Ülejäänud talletatakse hoolega sambla sisse – et teisteks päevadeks samuti jaguks. See on orava argipäev. Ülemetsa lumetuisuga magab orav mõnikord mitu päeva söömata oma pesas. Pole himu sellise sandi ilmaga nina välja pista.

Veel pelgalt talvine pööriaeg – vähe päikesepäevi, ning needki üürikesed. Veel ei igatse orav sõpru taga. Aeg ajalt trehvab teiste oravatega, kuid igauks elab oma elu, igaihel omad rajad. Talvel on kõhutäide nende põhimureks. „Mida ma täna süön?“

Noorel kasendikul on aset võtnud tedred – mustad, helksulgsed, kulmupealse punase näsaga ning kaunite, kahele poole paindus tüürsulgedega. Need on tedrekuked, nende salkades on pelgalt paar tedrekana. Rutlemata nakitsevad need oma hommikueine kallal. Pungi sakutades sooritavad nad kõiksugu harjutusi. Kord ripuvad või kiiguvad oksal, kord teevad oksa peal jalutuskäiku. Mõni vanem tedrekukk üritab isegi kevadist tedrelaulu üles võtta, aga ei tule välja – talv ju veel. Nüüd lendab kogu salk ühelt kasendikult teisele – turnivad, maiustavad jällegi kasepungadega, ning viimaks laskuvad kõik raiestikule. Seal kraabitakse mullusuviseid pohli ja rohuseemneid, maiustatakse nendegagi. Soojendavad talvapäikeses üht külge, teist, õhtueel lennatakse veel kord seltsis kaskedele öist söömaaega pidama.

Täispuginud, lullinud tedred lendavad uuesti metsaniidule, kus möödunud öösel magasid. Tõusevad õhku, kukutavad endid nüüd kivina lumme ja jäävadki lamaskile.

Kui öösel sajab või tuiskab, jäävad need paksu lumekorra alla – aga nõnda on veelgi soojem, veelgi turvalisem. Tuisaku pealegi!